

קטן

- תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ה
הלכה יז
- 5 נשים ועבדים וקטנים פטורין¹ ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן באמת אמרו אשה מברכת לבעלה בן מברך לאביו עבד מברך לרבו
הלכה יח
קטן שיכול לאכול כזית מזמנין עליו שאין יכול לאכול כזית אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן בין שאומר נברך בין שאומ' ברוך אין תופשין אותו על כך הנקדנין תופשין אותו על כך
- 10 בבלי ברכות מז עמוד ב כ"י אוקספורד
נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם
א"ר אסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו
והאנן תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם
הוא דאמ' כ"ר יהושע בן לוי אעיפ שאמרו אין מזמנין עליהן אבל עושין אותן סניפין ומשלימין לעשרה
- 15 א"ר יהושע בן לוי תשעה ועבד מצטרפין
מיתבי מעשה בר' אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה שיחרר עבדו והשלימו לעשרה, שיחרר
אין לא שיחרר לא
ר' אליעזר תרי איצטריכו ליה שיחרר חד והשלים בחד
והיכי עבד הכי והאמ' רב יהודה אמ' רב כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנא' לעולם בהם תעבודו
מצוה שאני
20 מצוה הבאה בעבירה היא
מצוה דרבים שאני
- 25 ת"ר לעולם ישכים אדם ויקדים לבית הכנסת כדי שי(י)מנה עם עשרה ראשונים שאפי' מאה באין אחריו
נוטל שכר כלם
- אמ' רב הונא תשעה וארון מצטרפין
א"ל רב נחמן ארון גברא איתיה
- 30 אמ' רב אשי תשעה ושבת מצטרפין
א"ל רב נחמן שבת גברא איתיה
- 35 אמ' רב הונא תשעה ונראין כעשרה מצטרפי'
אמרו ליה דמיכנפי כנופי
ואמרי ליה דמבדורי בדרי
- א"ר אמני שני תלמידי חכמים המחדדין זה בזה בהלכה מצטרפין
מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת
מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא
- 40 א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו
תניא נמי הכי קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין
מדקדקין בקטן
הא גופא קשיא אמרת הביא אין לא הביא לא והדר תאני אין מדקדקין בקטן לאו לאיתויי קטן פורח
שימ
- 45 ולית הלכתא ככל הני שמעתא אלא כי הא דאמ' רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו
וכי הא דאבבי ורבא הוו יתבי קמיה דרבה
אמ' להו למי מברכין

¹ חסר בכ"י ערפורט

	אמרו ליה לרחמני ורחמנא היכא יתיב רבא אחוי לשמי טללא אביי נפק לברא ואחוי לשמיא אמי תרוויכו רבנן הויתו והינו דאמרי אינשי בוצין מקטפיה ידיע	50
	בבלי ברכות מז עמוד ב כ"י פריז 671 מתני' נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם <u>אמי רב אשי</u> קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו ואנן תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם(ם) [ן] אבל עושין אותן סניפין ומשלימין לעשרה	55
	<u>א"ר יהושע בן לוי</u> תשעה ועבד מצרפין מתניב מעשה ברי' אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה שחירר עבדו והשלימו לעשרה שיחרר אין לא שיחרר לא ר' אלעזר תרי איצטריכו ליה שיחרר חד והשלים חד והיכי עבד הכי והא אמ' רב יהודה אמ' רב כל המשחרר עבדו עובר בעשה שני' לעולם בהם תעבודו מצוה שאני	60
	ת"ר לעולם ישכים אדם ויקדים לבית הכנסת כדי שימנה עם עשרה ראשונים שכל הנמנה בעשרה אפי' מאה באין אחריו נוטל שכר כולן שכר כולן ס"ד אלא אימ' נוטל שכר כנגד כולם	70
	<u>אמי רב הונא</u> תשעה וקטן מצטרפין <u>א"ל רב נחמן</u> ארון גברא איתיה	
	<u>אמי רב הונא</u> תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה דמכנפי כנופי ואמרי לה דמבדרי ברורי	75
	<u>א"ר אמ' שני</u> תלמידי חכמי' המחזדין זה בזה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב שישת מחוי רב שישת כגון אנא ורב חסדא	80
	<u>א"ר יוחנן</u> קטן פורח מזמנין עליו תניא נמי הכי קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן לאו לאייתויי קטן פורח שמזמנין	85
	ולית הילכת' בכל הני שמעתתא אלא כי הא <u>דאמי רב נחמן</u> קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו וכי הא <u>דאביי ורבא</u> הוו יתביה קמיה <u>דרבה</u> אמ' להו למי מברכין אמ' להו לרחמנא ורחמנא היכא רבא אחוי לשמי טללא אביי נפק לברא ואחוי לשמיא אמ' להו תרווייהו רבנן וקשישי אתון מיהו בוצינא טבא מפנייה ידיע	90
	ברכות מז עמוד ב כ"י פירנצה [מתני'] נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם (מתני') <u>אמי רב אסי</u> קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והתנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליו הוא דאמי כר' יהושע בן לוי דאמי ר' יהושע בן לוי אע"פי שאמרו קטן אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניפין ומשלימו לעשרה	95
		100

- אמ' ר' יהוש' בן לוי לעולם ישכים אדם ויקדים לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה ראשונים
אפילו מאה באין אחריו הוא יקבל שכר כולם
שכר כולם סלק' דעת'
אלא אימי' נותנין לו שכר כנגד כולם
- 105
- אמ' ר' יהוש' תשעה ועבד מצטרפין
מיתיבי מעשה בר' אליע' שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה שיחרר עבדו והשלימו לעשרה
שיחרר אין לא שיחרר לא
ר' אליעז' תרי איצטריכו ליה שיחרר חד ונפק בחד
היכי עביד הכי והאמ' רב יהודה אמ' רב כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנא' לעולם בהם תעבודו
מצוה שני
מצוה הבאה בעבירה היא
מצוה דרבים שני
- 110
- אמ' רב הונא תשעה וארון מצטרפין
אמ' ליה רב נחמן וארון גברא הוא
- 115
- אמ' רב אשי שנים ושבת מצטרפין
אמ' ליה רב נחמן ושבת גברא הוא
- 120
- אמ' רב הונא תשעה ניראין כעשרה
אמרי לה דמכנפי כנופי ואמרי [לה] דמברוי ברודי
- אמ' ר' אמ' שני תלמי' חכמים ( ) מחדדין זה לזה בהלכה מצטרפין
מחוי רב חסדא כגון אנא דרב ששת
מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא
- 125
- אמ' ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו
תניא נמי הכי קטן שהבי' שתי שערות מזמנין עליו שלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין
מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת קטן שהביא הביא [אין] לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין
בקטן לאיתויי מאי לאיתויי קטן פורח
ולית הילכת' ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמ' רב נחמן קטן היודע למי מברכין מז' עליו
אביי ורבא בר רב חנן הוו יתבי קמיה דרבה אמ' להו למי מברכין אמרו ליה לרחמנא ורחמנא היכא
יתבי אביי אחוי לשמי טללא רבא בר רב חנן נפק לברא אחוי ליה לשמייא אמ' להו תרויכו רבנן הויתו
היינו דאמרי אינשי בוצין מקניה ידיע
- 130
- 135
- תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ג עמוד א
הכל מצטרפין לזימון לאתויי מאי? לאתויי קטן היודע למי מברכין, דאמר רב נחמן: יודע למי מברכין
מזמנין עליו.
- תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ז דף יא טור ב/ה"א
רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי רבי יוסי בן שאול בשם רבי קטן עושין אותו סניף לעשרה
והתני אין מדקדקין בקטן
אמר רבי יוסי קיימא רבי סימון רבי חנינא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי לשני קטנים נצרכה שאם
היה קטן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי
- 140
- רבי יהודה בר פזי בשם רבי יוסי תשעה נראין כעשרה [מזמנין] מה מסויימין אלא אפילו קטן ביניהן
רבי ברכיה אמר רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסי { במה דברים אמורים } <כמה דתימר>² תמן
קטן עושין אותו סניפין לעשרה ומור אף הכא עושין אותו סניף לשלשה
מה תמן שמזכירין את השם עושין אותו סניף כאן שאין מזכירין את השם לא כל שכן
אמ' ליה והא אינו כל שכן תמן על ידי שהן אומרים את השם עושין אותו סניף וכאן שאין קורין את
השם אין עושין אותו סניף
- 145

² נוסח כ"י רומי

- תני קטן וספר תורה עושין אותו סניף
אמר רבי יודן כיני מתניתא קטן לספר תורה עושין אותו סניף
מאימתי עושין אותו סניף
רבי אבינא אמר איתפלגון רב חונא ורב יהודה תרויהון בשם שמואל 155
חד אמר כדי שיהא יודע טיב ברכה
וחרנה אמר שיהא יודע למי הוא מברך
אמר רבי נסא כמה זימניי אכלית עם רבי תחליפא אבא ועם אנייניא בר סייסי חביבי ולא זמנין עלי עד
שהבאתי שתי שערות 160
- בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת מקץ פרשה צא
(ד ה) ואת בנימן אחי יוסף לא שלח יעקב וגוי ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים
ומנין לעשרה?
ר' אבה ור' איסי בשי' ר' יוחנן נאמי' כאן עדה ונאמי' להלן עד מתי לעדה הרעה (במדבר יד כז) מה עדה
שנאמי' להלן עשרה אף עדה שנאמי' כאן עשרה,
אמי' ר' סימון נאמי' כאן תוך ונאמי' להלן תוך מה תוך האמי' להלן עשרה אף תוך האמי' כאן עשרה,
אמי' ר' יוסי אם בתוך הבאים אפילו כמה, אלא נאמי' כאן בני ישראל ולהלן בני ישראל מה כאן עשרה
אף להלן עשרה. 165
- ר' סימון בשי' ר' יהושי' בן לוי ור' יוסי בן שאול בשי' ר' תינוק עושין סניף לעשרה,
והתני אין מדקדקין בקטן,
אמי' ר' איסי וקיימה ר' סימון ר' חנניה ור' סימון בשי' ר' יהושע בן לוי שני קטנים נצרכה אחד ספק
ואחד קטן עושין את הספק עיקר ואת הקטן לסניף. 170
- תני קטן וספר תורה עושין אותו סניף, וכן היא מתניתא קטן לספר תורה עושין אותו סניף.
ר' יהוד' בן פזי (אמי') בשי' ר' איסי היו תשעה נראים כעשרה מזמנין, מה מסוימים, אלא קטן ביניהם,
ר' ברכיה ור' יעקב בר זבדי בעו קומי ר' סימון כשם שעושין אותו סניף לעשרה כך עושין אותו סניף לגי,
אמר להו הדא היא לא כל שכן, להלן שמוזכר את השם עושין, כן שאינו מזכיר לא כל שכן, הדא את
אמי' עושין אותו סניף בברכת המזון, אבל לקרית שמע ולתפילה אין עושין אותו סניף עד שיביא ב'
שערות.
אמי' ר' ניסא כמה זמנין אכלת עם ר' תחליפא אבא ועם חביבי ולא זמנין עלי עד שהבאתי ב' שערות. 175
- ועד כמה יהא קורא אמי' ר' אבינא איתפלגון ר' חונא ור' יהודה בשי' שמואל חד אמרי עד שיודע לברך,
וחרנה אמרי עד שיודע טיב ברכה. 180
- תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) אורח חיים סימן טז
ותו ששאלתם מהו לסמוך על דברי ר' יהושע בן לוי (ברכות מז סע"ב) בשעת הדחק, ויצטרפו תשעה
ועבד. 185
- אין הלכה כר' יהושע בן לוי, ואין אנו עושין כמותו. ועוד, השתא עבד משוחרר שמל ולא טבל אין אנו
מזמנים עליו בזימון דרבנן, דתנן (ברכות פ"ז מ"ב) נשים ועבדים וקטנים אין מזמנים עליהם, ואמרינן
(ברכות מז סע"ב) פשיטא דאין מזמנין ואמרינן איצטריך מתניתין לעבד שמל ולא טבל וקא משמע לן
כי הא דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול - לצרפו עם תשעה בתפלה,
דגמרינן לה (שם כא רע"ב, מגילה כג ע"ב) תוך תוך, כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה, (עבד)
מבעיא. ועוד, בפירוש שמענו מרבתינו שאלו שמועות של שלשה שאכלו כאחת (ברכות פ"ז, ז), כגון
תשעה ועבד תשעה וארון שנים ושבת וקטן פורח וקטן היודע למי מברכין, אינן הלכה ואין עושין מעשה
כמותן. 190
- סידור רס"ג עמ' לד
ושיעור הציבור הוא עשרה זכרים שהגיעו לפרקם, וכל מי שעבר את שנתו הי"ג, הגיע לפרקו בהחלט,
ואם הוא בתוך שנת י"ב אין סומכים עליו, אלא אם כן שואלים אותו למי התפלה, והוא אומר: לרחמן
השוכן בשמים, אז משלימים בו. 195
- 200

- 205 ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר ר"י קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו, פי"ר ר"ה גאון ז"ל דלית הלכתא לא כריב"ל דאמר תשעה וקטן מצטרפין, ולא כותיה דאמר תשעה ועבד מצטרפין, ולא כרב הונא דאמר תשעה וארון, ולא כותיה בתשעה ונראין כעשרה, ולא כר' אמי דאמר דשנים ושבת מצטרפין ולא כותיה בשני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה, ולא כר' יוחנן בקטן הפורח עד שיביא שתי שערות דאמרינן בתרה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו שאינו יודע למי מברכין אין מזמנין עליו, והא ודאי לאו בידע בלחוד אלא שיוודע והביא שתי שערות דהא לרבי יוחנן כשהוא פורח כלומר שסמניו פורחין והוא קרוב למי שהביא שתי שערות ואינו נדחה אלא בדקדוק, ואפי"ה קאמרינן דלית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא עד שיכנס בכלל שלש עשרה ופרחו סימניו ויודע למי מברכין, והאי דשבחיה לאביי דנפק לאבראי ואחוי כלפי שמיא לאו דוקא הא מילתא אלא ראוהו שהוא יודע את בוראו ידיעה שלמה כידיעת גדולים ויודע ששכינתו בשמים, זהו תורף פירושו גאון, ופירושו לפירושו דאנן לא דחינן ברייתא דאין מדקדקי בקטן מקמי הא דר"נ, אלא פירושיה דר' יוחנן הוא דדחינן דאיהו סבר דכולה מילתא תליא בפורח, ור"נ אמר דאפילו פורח אין מזמנין עליו עד שיהא כגדול בדעותיו וידע למי מברכין,
- 210 רי"ף מסכת ברכות דף לה עמוד א
- 220 אמר רב נחמן קטן שיוודע למי מברכין מזמנין עליו וכן הלכתא ואמרי רבואתא והוא שנכנס בשנת שלש עשרה שנה ואף על גב דלא פרח אבל קטן שלא הגיע לשלש עשרה שנה אף על גב דפרח אין מזמנין עליו ואנן לא סבירא לן הכי דכיון דקרי ליה קטן אפי"ן בן עשר וכן תשע כשהוא יודע למי מברכין מזמנין עליו והכין חזינא לגאון :
- 225 רמב"ם הלכות ברכות פרק ה הלכה ז
- קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ואף על פי שהוא כבן שבע או כבן שמונה, ומצטרף בין למנין שלשה בין למנין עשרה לזמן עליו
- 225 המאור הקטן מסכת ברכות דף לה עמוד ב
- 230 והא דאמר ר' יהושע בן לוי דאע"פ שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה הלכה היא ואף על פי שלא כתבה הרי"ף ז"ל וכן לתפלה עושין אותו סניף ולא שנה קטן אחד ולא שנה שנים ושלשה וארבעה כיון דאיכא רובא מהגדולים מצטרפין למנין עשרה שאלמלא אמר רבי יהושע בן לוי תשעה וקטן מצטרפים הייתי אומר דוקא דאיכא תשעה גדולים כשם שאמרו לענין עבד תשעה ועבד מצטרפין עכשו שאמר סתם עושין אותו סניף לא שנה קטן ולא שנה קטנים והרי"ף ז"ל לא הזכיר שמועות הללו דרבי יהושע בן לוי של קטן ושל עבד. ומאי דאיתמר עלה בגמרא ושתייהם הלכות קבועות הן ובסדר מר עמרם גאון מצאתי סעד לדברי הרי"ף במה שהשמיט שמועות הללו ואעפ"כ לא נתישבו בדעתי דבריהם.
- 235 כתוב שם לראב"ד מסכת ברכות דף לה עמוד ב
- 240 אמר אברהם: [כמה הוא מבעט ברבותיו], שאף הגאון ז"ל כך כתב בפירושו דהנך שית שמעתתא לית הלכתא כוותיהו וקמייחיהו הא דר' יהושע בן לוי. [ולא] עוד [אלא שהוסיף לבעט], דר' יהושע בן לוי אמר קטן והוא אמר קטנים, ובעל הלכות אמר דלתפלה עד שיביא שתי שערות גמורים ולא סגי ליה בפורח. וכבר כתבתי בהלכות מה שנראה לי מפסק ההלכה וסייעתי דברי גאון שאמר דבעינן פורח ויודע למי מברכין, פורח ממתניתא [דף מז ב] ויודע למי מברכין מדרב נחמן [דף מח א], דשמעתתא אדחו מתניתא לא אידחיו.
- 245 ראב"ד - תשובות ופסקים סימן יב
- 245 כתב הרב ז"ל בסוף שלשה שאכלו כאחד אמר אברהם הרי אני חוזר על ענין זימון שראיתי רבים מקילים ומזמנין על הקטנים ואפילו כשלא הגיעו לחינוך וסומכין על דברי הקטן שהוא דבר ויודע להשיב במה (שסדר) [שסדרו] בפיו לומר למי מברכין לאל היושב בשמים, ולא מדברי גאון ז"ל ולא מדברי הרב ר' יצחק אלפסי ז"ל, כי הוא כבר הזכיר בהלכותיו בקטן היודע למי מברכין ואפילו בן תשע וכן +בתמ"ד: ואפילו בן עשר+ עשר, דאלמא אפילו לדידיה [בעיה] [בעינן] הגיע לחינוך, וגאון ז"ל אמר בעינן פורח ויודע למי מברכין.
- 250 וכולן +בתמ"ד: ועל כולם אני אומר+ אני אומר שלא אמרו חכמים אלא לעשרה ולאפוקי מדרי' יהושע בן לוי ודרי' אסי דקאי כוותיה דאמר אפילו קטן המוטל בעריסה עושין [אותו] סניף לעשרה, ולא כר' יוחנן דאמר בעינן פורח, אלא כרב נחמן דאמר קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו, ודוקא לעשרה דמקילינן בהו באכילת ירק ובכוס של יין, אבל לשלשה בעינן הביא שתי שערות. וכל הנוטה מזה אני מביא עליו משנתנו דתנן בהדיא נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן +ברכות מה א+ ומי הוא שיחלוק על משנתנו והיא כבר פסקא לקטנים שאין מזמנין עליהן, והלא העבדים והנשים יודעים למי

255 מברכין יותר מן הקטן, ולא עוד אלא שהן חייבין בברכת מזון דבר תורה כסוגיא דשמעתתא ואעפ"כ אין מזמנין עליהן לפי שאינן בני קביעות וכל שכן קטן ואף על פי שיודע למי מברכין. ובירושלמי +ברכות פ"ב הל' א+ ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר' יוסף כמה דתמר +לפנינו: במה דברים אמורים תמן קטן וכו' ונוס' הראב"ד נכונה יותר+ קטן עושין אותו (צניף) [סניף] לעשרה אימור אף הכא עושין אותו (צניף) [סניף] לשלשה כלומר ומתניתין קתני שאין מזמנין עליו, ומה אם תמן שמזכיר את השם עושין אותו סניף כאן שאין אומרים את השם לא כל שכן, אי"ל והני לא כל שכן, תמן על ידי שהן אומרין את השם עושין אותו סניף [כאן שאין אומרין את השם אין עושין אותו סניף. פי'] בעשרה שיש שם אזכרת השם דוחקין את עצמן לעשותו סניף כדי להרבות בשבח הבורא, אבל בשלשה אין דוחקין. תני קטן וס"ת עושין אותו סניף, אמר ר' יודן כיני מתניתא קטן לספר [תורה] עושין אותו סניף. ר' אבינא אומר אתפלגון רב יהודה ורב הונא תרויהו בשם שמואל חד אמר כדי שידעו בטיב ברכה וחד אמר כדי שידע למי מברך אמר רב נסא כמה זימנין אכלית עם ר' תחליפא אבא ועם ר' ענייני +בירושלמי אניניא ובתמ"ד ענייני ובארחות חיים ענייני+ בר' סיסי חביבי ולא זמנון עלי עד שהבאתי שתי שערות. מכל זו הסוגיא נראה שאין שום קטן נעשה סניף אלא לעשרה, אבל לשלשה עד שיביא שתי שערות וכסתמא דמתניתין. והוא דרך האמת.

מלחמת ה' מסכת ברכות דף לה עמוד ב

270 אמר הכותב וכי מחיצה מפסקת יש ביניהם ולמה לא ידחה שמעתתא דרבי יהושע בן לוי בכלל הזה כמו שנדחו בו שאר השמועות שבהלכה זו ואם מפני שאפשר לקיים את שתיהן אף ב' השמועות של רב הונא ושתים של ר' אמי אינן חולקות על דברי רב נחמן בקטן היודע למי מברכין ואין להם עסק זו בזו אבל כלן נדחו מן הכלל הזה לפי שלא משום דברי רב נחמן בלבד נדחו שמועות הללו דהא לא אמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא דאמר רב נחמן אלא בעלי הגמרא היו יודעין שאין הלכה בכל אלו ואין קולא בצירוף אלא כדרב נחמן ודחו אלו וקיימו דברי רב נחמן וקבלת רבותינו הגאונים מכריע והם הסכימו שאין הלכה ככל הני שית שמעתתא וכן כתב רב חננאל בשם רבינו הגאון ז"ל וכן דחו בכלל זה דברי רבי יוחנן בקטן פורח ואף על פי שאמרו בגמרא תניא כוותיה יש לומר דקים להו בגמרא דלית הלכתא כי הא מתניתא אי נמי פורח אף על גב דלא ידע מ"מ כגדול דמי ובגדול לא בעי יודע למי מברכין כענין ששנינו לענין הנדרים תוך הזמן נדריהם נבדקין ולאחר הזמן אף על פי שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהם קיימין אי נמי לשני קטנים נצרכא שלא אמרו מזמנין עליו אלא בקטן אחד אבל שנים עד שיהא פורח וכו' אמרו בירושלמי רבי סימון בשם ריב"ל לשני קטנים נצרכא שאם היה קטן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי וזו תשובה על דברי בעל המאור בפירושו שכתב ל"ש קטן אחד ולא שנה שנים ושלשה וארבעה ולמה לא אמרו תשעה וקטן מצטרפין שאע"פ שאין הקטן מצטרף ולא שומע ולא עונה עמהן אין עושין אותו סניף. ומה ששנינו קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה דמשמע מעבר הוא דלא עבר הא מצטרפי מצטרף ההוא ביודע למי מברכין שמזמנין עליו בשלשה ואצ"ל בעשרה וכשם שמצטרף לאלו כולן כך מצטרף לעבור לפני התיבה ולפרוס על שמע אבל פחות מכאן אינו קורא בתורה ואינו מן המנין ובירושלמי נמי תני קטן וס"ת עושין אותו סניף רבי אבינא אמר אתפלגון רב הונא ורב יהודה תרויהו בשם שמואל חד אמר כדי שיהא יודע טיב ברכה וחד אמר כדי שיהא יודע למי הוא מברך גם זו ראייה שאף לעשרה בעי יודע למי מברכין:

290 חידושי הרמב"ן מסכת ברכות דף מח עמוד א

295 הא דאמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. כבר פירשתי בספר המלחמות שיש הפרש בלשון הגמ' בין מקום שאמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא מהא דאמר ר' פלוני כגון אותה שאמר ובין מקום שאומר לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר, כענין שאמר בכאן, שהלשון הראשון אומרים אותו במקום שהשמועות חולקות זו עם זו בפירוש ואי אפשר לקיים את שתיהן, וזה הלשון שנאמר בשמועה זו אינו במקום מחלוקת ברור ש(י)הא אפשר לקיימן כולן, שיהא קטן המוטל בעריסה נעשה סניף לעשרה ויודע למי מברכין מזמנין עליו בשלשה, וכן עבד ושבת וארון ותשעה שנראין כעשרה, והמתחדין זה את זה, אלו כולן אין להם שום מחלוקת על מימרא דרב נחמן, וכן בדרי' יוחנן בפורח יש לקיימן שתיהן, אבל כך אמרו בגמ' שאין הלכה ככל הני קולי דברכת המזון אלא כי האי קולא דרב נחמן, וגמרא הוא דקים ליה בהאי פסקא, וכן מתפרשת אותה שבפי' כיצד מברכין לעיל (מ"ב א'). וכן במס' שבת (כ"ד ב') ובכתובות פ' אלמנה נזונית (נ"ד א') וכן בכל מקום, וזהו דעת הגאונים בהסכמת כולם ז"ל. אבל כאן מפני שמצאו קצתם תניא נמי הכי בקטן פורח, קשה עליהם לדחות ברייתא מפורשת מדברי רב נחמן, וולכן פירשו דר"נ בפורח קאמר, ולומר דאפי' בפורח בעינן יודע למי מברכין, והנה רב נחמן החמיר יותר מר' יוחנן ופסקו בגמ' כמותו ודחו כל שאר השמועות, וזה הפירוש אף על פי שעולה בדרך הסוגיא קשה הוא עלינו, דרב נחמן קטן סתם קאמר ואין במשמע פורח, דהא ר' יוחנן ורב נחמן לאו

בהדדי איתמרו דנימא הכי, אלא כל חדא וחדא שמעתתא בפני עצמה איתמר, ומאן דאמר קטן סתם אין במשמע דוקא פורח, וכל שכן מי שהעמידה כשהגיע לכלל שנותיו ולא פרח שהן דברים פורחין באויר, וכבר נדחה בהלכות.

- 310 אבל לענין מה שהקשו מן הברייתא, יש לתרץ דלשני קטנים נצרכא, שלא אמרו מזמנין עליו אלא בקטן אחד אבל שנים לא, ואם היה פורח הרי הוא כגדול ואין מדקדקין בשנים, דכיון שהוא מופלא סמוך לאיש עשאוהו כגדול לברכות, וכענין הזה אמרו בירושלמי ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי קטן עושין אותו סניף לעשרה, והתני אין מדקדקין בקטן א"ר יוסי קומי ר' סימון ור' חנינא בשם ר' יהושע בן לוי (עושין אותו סניף) לשני קטנים נצרכה שאם היה קטן עושין אותו (ספק) [סניף], ספק עושין אותו ודאי. וראיתי להראב"ד ז"ל שכתב דוקא לעשרה, דמקילינן בקטן כדמקילינן באכילת ירק ובכוס של יין, אבל לשלשה בעינן הביא שתי שערות, וכל הנוטה מזה אני נוטה עליו משנתנו דתנן בהדיא נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, ומי הוא שיחלוק על משנתנו והיא כבר פסקה לקטנים שאין מזמנין עליהם, והלא הנשים והעבדים יודעות למי מברכין יותר מן הקטן ולא עוד אלא שהן חייבות בברכת המזון מן התורה אעפ"כ אין מזמנין עליהם לפי שאינן בני קביעות, וכל שכן קטן ואף על פי שיודע למי מברכים. ובירושלמי ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר' יוסא כמא דאת אמר תמן קטן עושין אותו סניף לעשרה ואימר אף הכא עושין אותו סניף לשלשה, מה אם תמן שאומרים את השם עושין אותו סניף, כאן שאין אומרים את השם לא כל שכן, [א"ל והא אינו כל שכן] תמן ע"י שאומרים את השם עושין אותו סניף וכאן שאין אומרים את השם אין עושין אותו סניף, תני קטן וס"ת עושין אותו סניף, א"ר יודן כיני מתניתא קטן לס"ת עושין אותו סניף, מאימתי עושין אותו סניף ר"ח אמר איתפלגון רב הונא ורב יודא תרויהון בשם שמואל חד אמר כדי שיהיה יודע טיב ברכה וחרנא אמר שיהא יודע למי הוא מברך, א"ר ניסא (כמאן) [כמה] זימנין סגיין אכלית עם ר' חלפתא אבא ועם ר' חנינא בר סיסאי חביבי ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות, מכל ז' הסוגיא נראה שאין שום קטן נעשה סניף אלא לעשרה אבל לשלשה עד שיביא שתי שערות כסתמא דמתני, והוא דרך אמת, כל אלו דברי הרב ז"ל, ועשה להם סמוכות ממקומות הרבה, אי אפשר להעמידן בסוגיא זו, שכל מקום שאמרו חכמים מזמנין עליו זימון בשלשה במשמע, וכיון שאמר רב נחמן סתם קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ולא קאמר עושין אותו סניף לעשרה אי נמי מצטרפין [לעשרה, ש"מ] לזימון שלשה קאמר, דרב נחמן חד לישנא קאמר מזמנין, וכן בשנים אף על פי שיודעין אבל אחד שיודע מצטרף, תדע דהא לעיל אמרינן א"ר אסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו, והוינן עליה ממתני דקתני אין מזמנין עליהן ומתריצין לה כר' יהושע בן לוי שאמר אף על פי שאמרו קטן אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניפין לעשרה ושמעת מינייה בהדיא דסתם מזמנין בשלשה הוא, הלכך רב נחמן דקאמר ביודע למי מברכין מזמנין עליו אפי' בשלשה קאמר, תדע מדלא אקשינן עליה ממתני כדעבדינן בר' אסי, ולא מתריצין ליה באע"פ שאמרו אין מזמנין אבל מצטרף לעשרה כי התם, ומה שאמר הרב ז"ל שהנשים והעבדים יודעין למי מברכין יותר מן הקטן, [קשה] והלא נדחה ר' יהושע בן לוי מן העבד שאינו מצטרף אפי' לעשרה, וכל קטן היודע למי מברכין מצטרף הוא לדבריו, אלא שאין דינו של הרב ז"ל נכון, וסוגיית הירושלמי שכתב חולקת היא מדרי' ניסא ואין סומכין עליו בזה שכבר פסקו כרב נחמן, ואין זה צריך לפנים.

- רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף לה עמוד א
- 345 ותימה גדול זה שנראה שגם אלו הגאונים ז"ל סוברים כמו הרי"ף ז"ל שנדחה מה שאמרו למעלה קטן שהביא ב' שערות מזמנין עליו שהרי אומרים שאפי' הביא אותם אין מזמנין עליו כל שלא נכנס בשנת י"ג שלא כדברי הברייתא וכיון שנדחה הברייתא הלכה כר"נ דאמר סתם קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן האידך יכולים לומר שאין מזמנין עד שיגיע ליי"ג שנה ואפשר להעמיד סברא זו בדרך אחרת ולומר שלא אמרו קטן היודע למי מברכין אלא בסמוך לאיש כדאמרי' גבי נדרים (ערכין דף ב' א) מופלא סמוך לאיש (נדה מה ב) נדריו נבדקין אם יודע לשם מי נודרין נדרו נדר ואם לאו אין נדרו נדר וכי היכי דגבי נדר אמרינן שאין נדרו נדר אלא כשהוא סמוך לאיש הה"ל לענין ברכה כשנכנס בשנת י"ג שהוא סמוך לאיש מזמנין עליו ואף על פי שלא הביא שתי שערות אבל ה"ה שאם הביא שתי שערות אף על פי שלא נכנס בשנת י"ג מזמנין עליו דמאי דאמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לא בא לדחות אלא המימרות דט' ועבד וט' וארון וכל האחרות דליכא ברייתא דמסייע להו אבל ברייתא דתני קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו לא נדחית שאין האמוראים דוחין הברייתות וכיון שההלכה כמו הברייתא שסוברת דקטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו מיד ואפי' לא נכנס בשנת י"ג כמו כן נאמר שאם לא הביא ב' שערות ונכנס בשנת י"ג מזמנין עליו כיון שהוא סמוך לזמן העונשין שכך נדון כשהגיע ליי"ג בלא שערות כמו שערות קודם שנת י"ג אבל קודם שיגיע ליי"ג אם לא הביא ב' שערות אין מזמנין עליו דחידא מהני תרי בעינן... ומאי דתנן במתני' דקטנים אין מזמנין עליהן נפרש לפי סברא זו שרוצה לומר קטנים שלא הגיעו ליי"ג דכל זמן שלא הגיעו לכלל המצות קטנים שלא הגיעו לחינוך קרינא בהו כיון שלא הגיעו לחינוך מצוה זו והרבה מן החכמים נוהגים ע"פ סברא זו ונזהרין

- 360 שלא לזמן עם הקטן עד שיכנס בשנת י"ג וסומכין על מה דאמר ר' בירושלמי א"ר אסי זמנין סגי אין הוה קאימנא קמיה דתחליפא אבא דחלפתא וקמיה רבי חנינא בר סיסי חביבי ולא הוו מזמנין עלאי עד דאייתנא ב' שערות :
- 365 אבל נראה למורי הרב נר"ו שיותר נכונים דברי הרי"ף ז"ל מדקאמר ר"י קטן היודע למי מברכין ואם כדבריהם דמיירי בקטן שהגיע ל"ג שנה למה היה צריך לומר היודע למי מברכין שזה פשוט הוא שמאחר שהוא סמוך לזמן העונשין שיודע למי מברכין אלא ודאי משום דמילתיה דרב נחמן אפי' בקטן בן ח' ובן ט' מש"ה הוצרך לומר היודע למי מברכין שאפי' (מתוך) שאינם כ"כ גדולים יש מהם שהם פקחים יותר ומכירים במהרה את בוראם ויש מהם שאינם מכירים כ"כ במהרה ובא להשמיענו שאינו תלוי בהבאת שתי שערות אלא כיון שיודע למי מברכין מזמנין עליו מיד ואפי' בן ח' שנים או בן ט' ואפי' לא הביא שתי שערות ודוקא לענין בהמ"ז עושין אותן סניפין מפני שכל אחד בפני עצמו יכול לפטור עצמו מחיוב ברכת המזון אבל לקדיש ולקדושה ולברכו שכל אחד ואחד לא היה יכול לפטור עצמו מחיוב בשום ענין צריך שיהו כולם בני מצוה וכן כתבו מקצת הגאונים ז"ל :
- 370 רב"ה ח"א - מסכת ברכות סימן קכח
- 375 ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לא בקטן המוטל בעריסה ולא בתשעה ועבד ולא בט' ונראין כעשרה ולא בשני תלמידי חכמים המחדדים זה את זה בהלכה ולא בקטן פורח, אף על גב דתניא כוותיה, שבכל אלו אין מזמנים בשלשה וגם אין מצטרפים לעשרה, אלא הכי הלכתא כדאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכים מזמנים עליו, בשלשה וגם מצטרף (ל"י) לעשרה. וכתב רב [אחאי] גאון והוא שהביא שתי שערות ונכנס לשנת י"ג, והני מילי לזימון אבל לתפלה ולשאר מצות ולהוציא אחרים ידי חובתן עד שישלים י"ג שנים ויום אחד. וכן משמע בריש ערכין, דגרסינן התם הכל מצטרפין לזימון לאתווי הא דא"ר נחמן היודע [וכו'], משמע דלזימון מיירי. וכן כתב בפר"ח דבעינן תרווייהו יודע למי מברכים ושיהא פורח תחלת גידול שערות. ודוקא לזימון, >אבל בתפלה לא איירי. [והא] דאביי ורבא (בר רב חנן) לא לזמן עליהם אלא להודיע בינתם. > ולא בעי כדי לקרוץ בציפורן, כדאיתא במס' נדה. וכן כתב רב האי גאון ורב משרשיא [ורב שר] שלום ורבינו שב"ט. ואפי' ר' אסי דאמר קטן המוטל בעריסה מזמנים עליו הני מילי לזימון של עשרה, אבל לא לזימון של שלשה, דהא אוקימנא להך דרב אסי כר' יהושע בן לוי ולהדר(ינהו) אמתניתין דתנן נשים וקטנים אינם מזמנין עליהם, [ומה] הועיל בתירוצו הוא דאמר כר' יהושע בן לוי, אלא על כרחך מתניתין בזימון של ג'. וגרסינן בירושלמי בפירקין קטן עושין אותו סניף לעשרה והתניא אין מדקדקין בקטן, פירוש מדקאמר אין מדקדקין בקטן משמע שקרוב לגדלותו הוא אבל קטן ממש לא, ומשני לשני קטנים נצרכא שהאחד היה ספק, פירוש לגדלותו, והשני קטן הקטן עושים אותו ספק והספק עושים אותו ודאי ומצטרפים שניהם דנחשב הספק ודאי גדול, ומסיים דלעשרה קטן מצטרף. ובעי התם בירושלמי כמה דאמר קטן אחד עושים אותו סניף לעשרה דכוותה נעשה סניף לג' דמה שבמקום אזכרות השם נעשה סניף קל וחומר לג' א"ל תמן על ידי שמזכיר את השם נעשה סניף, פירוש היא הנותנת, כדמקילינן בריש פרקין בעשרה [יותר] מבשלשה גבי שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק, אף על גב דאינו נשאר, דהא פסקינן הלכתא כמר זוטרא. ואנו אגמרא דידן קא סמכינן. ומסיים בירושלמי תני קטן וספר תורה עושים אותו סניף, ויש מפרשים התם שהוא יודע בטיב ברכה [וכו'], א"ר נסה אכלית כמה זימנין עם ר' תחליפא אבא ועם ר' אימא בר חכינאי ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות. וכעין הירושלמי איתא בבראשית רבה [ד]ר' אושע[יא] בפי' ויבואו בני ישראל לשבור [וגו'], ומשמע נמי לאיסור. ומסיים התם הדא לברכת המזון אבל לתפלה עד שיביא שתי שערות, דהא דחמיר ג' לזימון יותר מ' מפני שאין להם ליחלק לזמן אבל לעשרה יחלקו [אלא] שבטל אזכרת השם, משא"כ בתפלה. כך פירש רבינו שב"ט. ולי נראה הטעם כדפרישית לעיל, [כיון דהלכתא כמר זוטרא ואם כן חמירי עשרה משלשה ואגמרא דידן סמכינן וכיון שבשלשה לא יצטרף אפי' לר' יהושע בן לוי כ"ש בעשרה (ו)לגבי דידן ליתא למילתיה, וכל שכן שפסקנו דלית הלכתא ככל הני [שמעתתא]. ואף על פי שר' תם פירש שלא קאי אדר' יהושע בן לוי, דהא אפסקא, ופסק דקטן המוטל בעריסה מצטרף לכל דבר, וכד מעיינת בה אין הדברים נראין, דדרך התלמוד אגב טענה אחת של האמורא מביא שתיים ושלוש מדבריו ויפסיק. וההוא דקטן וספר תורה איתא נמי בבראשית רבה, ודחי לה דהיינו קטן לספר תורה, וכדתני במגילה קטן קורא ומתרגם ותניא התם הכל עולים למנין שבעה ואפי' אשה ואפי' קטן. ור' נתן בעל הערוך השיב נמי בתשובתו דלא מהני מה שמטילין לקטן ספר תורה בחיקו, דכשאמרו חכמים דלית הלכתא שיהיו תשעה וארון מצטרפים (ו)אפי' [כ]שסיית בו קאמרו, שאין הארון ריקם, והכי נמי לספר תורה לקרות קאמר, ולא כדנהגינן לתת ספר תורה בחיקו. וצריך לזימון ולתפלה שיהא בן י"ג שנה. ובהלכות גדולות בעניני הלכות ציבור כתב להשלים לתפלה ולברכת הזימון אם קטן פורח הוא משלימים עליו ומזמנים עליו ואיזהו קטן פורח מבן י"ב שנה ועד י"ג שנה ואף על פי שלא הביא שתי שערות והוא שיודע למי מברכים. וכיון שנחלקו בדבר גאוני עולם, ראוי וטוב להחמיר ליראי שמים, אך במקום הדחק נעשה כההוא דקתני אין מדקדקין בקטן, ואף על פי שאין בענין הזה פתרון. ורבינו אלפסי נמי פסק אפי' בן ט' שנים ולא הביא שתי שערות מזמנים עליו

רק שיודע למי מברכים. וראיתי שיש שפסקו שכיון שאמרו חכמים דלית הלכתא ככל הני שמעתתא ותלו הדבר רק בקטן היודע למי מברכים (ו)הוא הדין לגדול, וליתא לכל הני דלעיל דאמרינן אין מזמנין על עם הארץ. וכן נראה לי, וכן נהגו עלמא. ואמרינן בעלמא כמאן מקבלינן האינדא סהדותא מעם הארץ כמאן כר' יוסי דחייש לאיבה. ור"ח כתב לעיל וסוגיין כאחרים, ואין נראה לי: 415

ספר אור דווע ח"א - הלכות סעודה סימן קצו

מתני' נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם. אמר רב אסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא אן תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כריב"ל. דאריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושה אותו סניף ומשלימו לעשרה. פרש"י סניף חיבור לזימון עשרה. וכי אמר רב אסי נמי לעשרה קאמר. אמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתבי מעשה ברי 420

אליעזר שנכנס לביהכנ"ס להתפלל ולא מצא שם עשרה שיחרר עבדו והשלימו לעשרה. שיחרר אין לא שיחרר לא. ר' אליעזר לתרי הוי צריך ושיחרר חד ושביק חד. והיכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו לדבר מצוה שאני. מצוה הבאה בעבירה היא. מצוה דרבים עדיף להוציא רבים ידי חובתם לקדושה: אמר ריב"ל לעולם ישכים אדם לביהכנ"ס 425

כדי שימנה עם עשרה הראשונים שכל הנמנה עם עשרה הראשונים נותנין לו שכר כולם. תניא נמי הכי כו' שכר כולם ס"ד אלא שכר כנגד כולם. אמר רב הונא תשעה וארון מצטרפין א"ל ר"נ וארון גברא הוא. (אמר רבה) (ר' אמר) שנים ושבת מצטרפין א"ל רב נחמן שבת גברא הוא) אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה דמכנפי כנופי. וא"ל דמבדרי בדורי אלא אמר ר' אמי שני ת"ח המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין. פרש"י המחדדין זא"ז בביהכנ"ס ההלכה מצטרפת להיות 430

שלישית אמר (רב חסדא) [א"ר יוחנן] קטן פורח מזמנין עליו. פירוש שהביא סימנין ולא בא לכלל שנותיו. תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו. ואין מדקדקין בקטן. לאתווי קטן פורח שאין מדקדקין בו אם בא לכלל שנותיו אם לא ומה הן שנותיו שלש עשרה שנה ויום אחד. ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אביי ורבא הוו יתבי בסעודתא קמי' דרבה אמר להו למי מברכין אמרו לי' לרחמנא א"ל היכי יתבי אביי אחוי כלפי טללא. 435

ורבא נפק לברא ואחוי כלפי שמיא אמר להו תרוויכו רבנן הויתו אלא בוצינא מקטפי' ידוע פי' בוצינא דלעת. השיב ר"ת זצ"ל אשר שאלת מנין לנו להשלים קטן לעשרה ומאימתי זמן צירוף השלמתו נראה בעיני כי מצטרף אפי' אינו יודע למי מברכין ולמי מתפללין אלא מוטל בעריסה מצטרף לעשרה מדאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה דהיינו אינו יודע למי מברכין ולמי מתפללין אין מזמנין עליו אבל עושיין אותו סניף לעשרה סניף היינו לברהמ"ז לעשרה בשם ולעשרה שמתפללין משום דבר 440

שבקדושה. וכן עבד אחד משלים אבל תרי לא כדאמר ר' יהושע בן לוי [והא דקאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לאו אדר' יהושע בן לוי] קאי דהא אפסקיה [באותו מעשה דר"א] ועוד דקא מסייע ליה רב נחמן [ובפרשת [תשעים ואחת] בבראשית רבה גרסי' הכי אריב"ל תינוק עושיין אותו סניף לעשרה ובעי התם לשלשה מהו ופשיט' דכל דכן הוא. ופליג הא דשלשה אמימרא דריב"ל דהכא דהתם בב"ד תלתא קולי ובתלמוד דידן תלת' חומרי ועוד שפסק שם לברהמ"ז עושיין אותו סניף לעשרה אבל לק"ש 445

ולתפלה עד שיביא שתי שערות וליתא דתלמוד דידן עיקר). והא דאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא דארוון ותשעה ושבת ומחדדין ותשעה נראין כעשרה וקטן פורח ואף על גב דתניא נמי הכי מוקמי לה אליבא דרב נחמן דאמר מזמנין על קטן היודע למי מברכין בקטן פורח שלא הגיע לפלגות ואינו יודע למי מברכין ואי נמי באינו פורח אלא שיודע למי מברכין דבע"כ אהאי תניא נמי הכי לא קאי לית הלכתא והיינו כריב"ל דאמר קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל לתפלה ולסניף אפי' אינו יודע מצטרף ואסניף ותפלה לא פליג רב נחמן מדקאמר קטן היודע למי מברכין. אי נמי פורח מזמנין ולא 450

בסניף עשרה ש"מ דבהיא מודה דזימון טפי חמור מסניף ותפלה כדמוכח בכולא שמעתא. ולהתפסו ס"ת או חומש לא מוכח שמעתא. אלא בפרקי דר' אליעזר אית' גבי עיבור שנה ומתוך אותו מדרש החמירו גם בכאן אף על גב דלא דמיין אהדדי דהתם לאו משום דבר שבקדושה הוא וכן פירש רב היי גאון זצ"ל דקטן עולה למנין עשרה ור"ח חולק עליו ולא מוכח הלכה אלא שכן דרכו תופס לו חומרא שלא להוציא שם שמים לבטלה הואיל ותניא כוותי' דרב חסדא לעיל גבי אין מדקדקין בקטן. ואפי' לדברי ר"ח המחמיר בזימון הוא דמחמיר אבל בסניף לעשרה לא פליג אדרבי"ל דקיי"ל כוותיה. וליכא מאן דפליג. ומה שפוסק בהלכות גדולות דקטן פורח ויודע למי מברכין מצטרף. נראה בעיני דאו או 455

קאמר או פורח או יודע. ואנא מוסיף על דבריהם אפי' מוטל בעריסה. דאכל בי עשרה שכינה שריא דכי גמרי' קדושה בעשרה מונקדשתי לא שנא גדולים ל"ש קטנים ובלבד שיהיו תשעה גדולים דטפי מחד לא כדאמר גבי עבד דליכא יקרא דשמיא כולי האי. ועבד נמי אית' בכלל ונקדשתי דשכינה שריא אכל מחוייבי מצות ובני ברית. וה"מ דמצטרפי כשישראל גדול מברך אבל לאפוקי אינהו אחרים לא דהא אמרי' שילחי ר"ה כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים י"ח והא דסלקי עבד אשה וקטן בתורה למנין שבעה דליתנייהו בת"ת משום דס"ת לשמיעה קאי דברכתן אינה לבטלה דלא מברכין אקבו"צ 460

על התורה אלא אשר בחר בנו ואשר נתן לנו. וצורנו יתן לכולנו שלום: עד כאן התשובה

- וזה לשון מורי רבינו יהודה ב"ר יצחק שירליאון. רבי השיב אף על פי שהתיר רבינו יעקב לעשות קטן סניף לעשרה לתפלה בלא חומש בידו. הוא לא הי' נוהג כן ולא עשה מעשה. וגם שמצריכין אותו חומש בידו ואינו בשום מקום רק בפרקי דר' אליעזר לענין עיבור השנה מזכיר ספר תורה. והכי איתא התם בפ"ח בשלשה מעברין את השנה ר' אליעזר אומר בעשרה שנאמר אלהים נצב בעדת אל ואם נתמעטו מעשרה מביאין ספר תורה לפניהם ועושין גורן והקטן לפי קטנו וכו' ואין מזכיר כלל שיהא קטן אוחז ס"ת ואפי' היה בשום מקום לענין תפלה אומר ר' היינו דוקא ספר העשוי בגליון אם כתוב על זה ל"ש חומש ול"ש ספר תורה אבל חומשים כעין שלנו לא היו בימי חכמים. ומה שאומר קטן וס"ת עושין אותו סניפין בירושלמי ובבראשית רבה והוא קטן וס"ת כמו תשעה וארון בתלמוד שלנו שבמקום ארון בתלמוד שלנו מזכיר ס"ת שם ולית הלכתא הכי. ואף על פי שיש בירושלמי שראיתי כתוב בו ס"ת וקטן עושין אותו סניפין. אמר ר' יודן כיני מתני' קטן לס"ת עושין אותו סניף. משמע קצת כמנהג העולם שמא רוצה לומר לקריאת התורה מיירי שעולה למנין שבעה. אבל סניף לא הוי לעשרה ולשון הירושלמי אכתוב בסמוך וגם ראיתי ר' לעשות קטן וספר סניף לתפלה. וגם הרב ר' יוסף כתב בתוספותיו מסתברא דריב"ל קאי כרב אשי דפליג אמר זוטרא דלעיל בריש פרקין גבי קוראין לו ומזמנין עליו. דמיקל בזימון עשרה מזימון לשלשה והתם פסקי' כמר זוטרא דמחמיר בזימון עשרה לכך אין הלכה כריב"ל. והנה זה לשון הירושלמי ר' סימון בשם ריב"ל ור' (אחא) [יוסי] בן שאול בשם ר' קטן עושין אותו סניף לעשרה והא תני [אין] מדקדקין בקטן אמר ר' יוסי קיימא ר' סימון ר' חנניא ור' שמעון בשם ריב"ל לשני קטנים נצרכה שאם היה קטן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי ר' יהודה בן פזי בשם ר' (אסי) [יוסי] תשעה נראין כעשרה מזמנין מה עביד מסויימין. אלא אפי' קטן ביניהם ר' ברכיה אמר ר' יעקב בר זבדי בעי קומי ר' יוסי [בר' אלעזר] כמה דתימר קטן עושין אותו סניף לעשרה ודכוותיה יעשו אותו סניף לשלשה מה אין תמן [שמזכירין את השם עושין אותו סניף כאן שאין מזכירין את השם לכש"כ. א"ל והא אינו כ"ש] תמן ע"י שמזכירין את השם עושין אותו סניף. וכאן שאין מזכירין את השם אין עושין אותו סניף. תני קטן וס"ת עושין אותו סניף. אמר ר' יודן כיני מתניתין קטן לס"ת עושין אותו סניף. ויש ירושלמי שהיה כתוב בו קטן לס"ת מאימתי עושין אותו סניף ר' (אבהו) [אבינא] אמר אתפלגון רב הונא ורב יהודה ותררויהון בשם שמואל חד אמר כדי [שיהא יודע בטיב ברכה] וחד אמר כדי שיהא יודע למי מברך. אמר ר' יוסי כמה זמנין אכלית עם ר' תחליפא אבא ועם ר' אינוינא (בן חכינאי) [בר סיסי חביב] ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות. ע"כ הירושלמי. ועל זה הגיה וכן מנהג העולם ולא כמ"ר ותלמודא דברכות. וגם ר"ח פי' לקמן במילתיה דרב נחמן דאמר קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. וזהו שאמר רב נחמן מי שהוא נכנס לכלל שנת י"ג ולא הביא שתי שערות ידועות שהוא חשוב קטן אף על פי שהוא גדול. ואם יודע למי מברכין והוא בן י"ג שנה מזמנין עליו פחות מכאן לא. והא דאשכחן לאביי דנפק לברא ואחוי כלפי שמיא לאו דוקא לאזמוני עלי' אלא שיש בו בינה והוא קטן. משמע דסובר ר"ח קטן פורח דהיינו שהגיעו שנותיו אבל שערות אינן גדולות כפוף ראשו לעיקרו שכן שיעור שער שאין דרך לגדל שער עד י"ג. ורב נחמן לא אתי לרבוויי אלא קטן פורח. והוא שיודע למי שמברכין אבל קטן ממש לא אמר רב נחמן דפשיטא דלא פליג אברייתא דלקמן ולעולם אין מזמנין על הקטן אם לא הגיע לכלל שנים דהיינו שנת י"ג ולא הביא שערות כשיעור שיכול לכוף ראשו לצד עיקרו. מסקנא דמלתא אין עושין סניף לעשרה לזימון ולתפלה ולשלשה עד שיביא שתי שערות כעובדא דר' יוסי בר חלפתא דירושלמי עכ"ל: